
Kyrkomötet
Ekonomi- och egendomsutskottets betänkande 2009:6

Kyrkokonstansvarig person i varje församling

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas motion 2009:43 av Inga Alm och Gunnel Lagerkvist, Kyrkokonstansvarig person i varje församling. Utskottet understryker att frågan om de kyrkliga kulturminnena inte bara handlar om bevarande, utan att det också är viktigt att god kunskap finns och vidmakthålls. Det finns en god lokal och regional organisation för detta. Utskottet menar därmed att det som motionen syftar till redan tillgodoses. Av den anledningen föreslår utskottet avslag på motionen.

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut	3
Motionens förslag.....	3
Motion 2009:43 av Inga Alm och Gunnel Lagerkvist.....	3
Bakgrund.....	3
Utskottets överväganden.....	5

Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2009:43.

Motionens förslag

Motion 2009:43 av Inga Alm och Gunnel Lagerkvist

Kyrkomötet beslutar att uppdra till Kyrkostyrelsen att inspirera och uppmana varje församling att utse en kyrkokonstansvarig person med uppgift att lokalt verka för en ökad tillgänglighet och en ökad kunskap om kyrkans konstskatter och deras kulturhistoriska värde.

Bakgrund

Med hänsyn till att motionens förslag handlar om tillgänglighet och ökad kunskap när det gäller kyrkans konstskatter, koncentreras den följande redovisningen på detta område. En stor del av de senare årens diskussioner har annars gällt storleken på den kyrkoantikvariska ersättningen.

Kulturminneslagen (1988:950) handlar bl.a. om de kyrkliga kulturminnena. I 4 kap. 6–8 §§ sägs följande:

6 § Inventarier av kulturhistoriskt värde, som hör till kyrkobyggnad eller annan kyrklig byggnad, kyrkotomt eller begravningsplats, skall förvaras och vårdas väl. Lag (1999:304).

7 § För varje församling skall det finnas en förteckning över inventarier som avses i 6 §. I förteckningen skall anges om ett föremål ägs eller förvaltas av någon annan än församlingen och om det förvaras på någon annan plats än i kyrkan.

I varje församling skall det utses två personer som har ansvar för att föra förteckningen. De skall också se till att föremålen förvaras och vårdas väl. Församlingen skall anmäla till länsstyrelsen vilka som har utsetts. Lag (1999:304)

8 § Stiftet skall minst vart sjätte år kontrollera att alla föremål i förteckningen finns kvar. Sådan kontroll skall också göras vid byte av någon av de personer som har utsetts enligt 7 § andra stycket. Efter varje kontroll skall en kopia av förteckningen sändas till länsstyrelsen. Lag (1999:304).

Före ändringen av kulturminneslagen år 1999 sades det i 4 kap. 7 § andra stycket att det var kyrkoherden och en av kyrkorådet utsedd kyrkvård som skulle svara för att en förteckning upprättades och också ha ansvar för förvaring och vård. Av bestämmelsen i 40 kap. 2 § kyrkoordningen framgår att kyrkoordningen alltså reglerar det så och att det alltså ska vara kyrkoherden och en av kyrkorådet utsedd kyrkvård som har denna uppgift.

Frågan om kulturminnen i Svenska kyrkan behandlades av regeringen i dess skrivelse (1998:1) till Kyrkomötet om staten och trossamfunden. Regeringen beskriver där det kyrkliga kulturarvet som ”en omistlig och ofrånkomlig del av vår kulturella helhet och identitet” och fortsätter med att konstatera att det är ett ”kulturarv som är tillgängligt för alla, oberoende av exempelvis kyrkotillhörighet, ålder, kön och medborgarskap”.

Andra kyrkolagsutskottet behandlade regeringens skrivelse i sitt betänkande (2 KL 1998:1). Utskottet instämde i regeringens ovan citerade bedömning och framhöll att Svenska kyrkan självfallet måste ta ett särskilt ansvar. Som en utgångspunkt för diskussioner om den kyrkoantikvariska ersättningen angav

utskottet att ”de kyrkliga kulturminnena skall brukas och bevaras som ett levande kulturarv tillgängligt för alla”.

Den behandling av kyrkoantikvariska frågor som skedde vid 1999 års kyrkomöte (Motion 1999:19 och 2 KL 1999:1) avsåg storleken på det kyrkoantikvariska bidraget.

Den 22 februari 2000 undertecknades en överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan i frågor som rör de kulturhistoriska värdena inom Svenska kyrkan. I överenskommelsen, som löper tills vidare, sägs att Svenska kyrkan ska svara för att ha tillgång till erforderlig kompetens i frågor som rör förvaltning av de kyrkliga kulturminnena. Det sägs också att Svenska kyrkan ska svara för att de kyrkliga kulturminnena i framtiden fortsätter att vara tillgängliga för var och en i minst samma utsträckning som vid överenskommelsens ingående. Vidare sägs att Svenska kyrkan årligen ska lämna en redovisning till regeringen (Kulturdepartementet) i frågor som rör de kyrkliga kulturvärdena.

Som en konsekvens av överenskommelsen inrättades ett centralt samrådsorgan mellan staten och Svenska kyrkan. Därutöver bildades regionala samrådsorgan, ett i varje stift.

Vid 2002 års kyrkomöte behandlades en motion (2002:24) av Gunnar Sehlberg. Motionären ville att det skulle utarbetas en kyrkoantikvarisk policy för de kyrkoantikvariska frågorna så att dessa skulle bli likartad behandlade över hela landet. I sitt betänkande (Kr 2002:3) påpekade Kyrkorättsutskottet att det genom de olika samrådsgruppernas inrättande hade skapats förutsättningar för utbyte av erfarenhet och kunskap i frågor som rör de kyrkliga kulturvärdena. Utskottet fortsatte: ”Då det pågående arbetet i samrådsgrupperna bl.a. syftar till att diskutera en övergripande policy för behandling av de antikvariska frågorna, finns det inte skäl att också uppdraga frågan åt något annat organ. Mot denna bakgrund finner inte utskottet att det finns skäl att bifalla motionen.” Kyrkomötet delade utskottets uppfattning.

Vid 2003 och 2005 års kyrkomöten behandlade Kyrkorättsutskottet (Kr 2003:8 och Kr 2005:6) motioner som i huvudsak handlade om den kyrkoantikvariska ersättningen och nivån på denna.

Vid 2005 års kyrkomöte behandlade Kyrkolivsutskottet (Kl 2005:10) en motion (2005:57) angående dokumentation av kyrkliga textilier. Motionären ville bl.a. att Kyrkomötet skulle uppdraga åt Kyrkostyrelsen att initiera insatser för att underlätta församlingarnas inventariearbete och att likaså initiera insatser för att bistå församlingarna i arbetet med att synliggöra förteckningarna. Utskottet menade att det redan fanns ett tydligt regelverk och att några ytterligare uppdrag därför inte behövdes. Därutöver noterade utskottet att inventarieförteckningarna genomgås i samband med de visitationer som biskopen gör. Därmed yrkade utskottet avslag på motionen. Kyrkomötet beslutade i enlighet med detta.

I enlighet med överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan har Kyrkostyrelsen överlämnat en rapport för år 2008 angående de kyrkliga kulturvärdena och användningen av den kyrkoantikvariska ersättningen. Rapporten innehåller det som preciseras i överenskommelsen mellan staten och Svenska kyrkan. I rapporten finns en redogörelse avseende ”kompetens i frågor som rör förvaltningen av de kyrkliga kulturminnena samt tillgänglighet till de kyrkliga kulturminnena”. Rapporten innehåller en redovisning av Svenska kyrkans arbete med det kyrkliga kulturarvet. Bl.a. redovisas det arbete som har skett, dels i den centrala samrådsgruppen, dels i de regionala samrådsgrupperna för det kyrkliga kulturarvet.

I juni 2009 överlämnade regeringen en skrivelse (RegSkr 2008/09:220) till Riksdagen. Denna handlar till stor del om den kyrkoantikvariska ersättningen,

men det kan finnas skäl att återge den bedömning som regeringen gör när den säger att den nuvarande ordningen har ”enligt Riksantikvarieämbetets bedömning på flera punkter snarare inneburit att förutsättningarna för ett långsiktigt bevarande blivit bättre”. I sina slutsatser finner regeringen också att det är glädjande att ”allt tyder på att intresset och engagemanget inom Svenska kyrkan för de kyrkliga kulturminnena blivit allt större”.

Det kan också nämnas att det finns olika ideella initiativ som engagerar sig i dessa frågor. Ett exempel är sällskapet Kyrkokonstens Vänner som i brev till församlingarnas kyrkoråd har föreslagit att varje församling ska utse en kontaktperson för kyrkokonst och kulturarv, en person som ska verka för att sprida kunskap om kyrkans konst, att ge konsten i kyrkan en plats i gudstjänsten, att medverka vid visningar av kyrkan och att på olika sätt öka kyrkornas möjlighet att hållas öppna.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag: Kyrkomötet avslår motion 2009:43 med hänvisning till att det redan finns en fungerande organisation som tillgodoser det som motionärerna eftersträvar.

Inledningsvis vill utskottet instämma i det som Andra kyrkolagsutskottet uttalade år 1998, nämligen att de kyrkliga kulturminnena skall brukas och bevaras som ett levande kulturarv tillgängligt för alla. Med tillfredsställelse noterar också utskottet att regeringen i sin skrivelse tidigare detta år gör bedömningen att intresset och engagemanget inom Svenska kyrkan för de kyrkliga kulturminnena blivit allt större. I detta sammanhang vill utskottet påpeka att frågan om de kyrkliga kulturminnena inte enbart handlar om bevarande. Det är viktigt att det också finns och vidmakthålls en god kunskap om detta kulturarv. Det är värt att notera att detta också innefattar sådant som finns utomhus, t.ex. gravanordningar.

Därutöver vill utskottet uttrycka sin oro över förslaget i årets budgetproposition om oförändrad nivå på den kyrkoantikvariska ersättningen.

I detta sammanhang vill utskottet uppmärksamma det dilemma som uppstår vid digitalisering av inventarieförteckningar och bilder på de konstskatter som finns. Detta är ett bra sätt att sprida kännedom och kunskap om de föremål som finns i församlingens ägo. Men det finns flertaliga exempel på att denna åtgärd ökar stöldrisken på ett sätt som innebär att digitaliseringen motverkar sitt syfte. Utskottet vill inte avråda från digitalisering men understryker att det är väsentligt att den som genomför denna också är medveten om riskerna.

Beträffande det förslag som motionärerna framför, menar utskottet att det finns en fungerande regional och lokal organisation för att uppnå det som motionen syftar till. Olika ideella initiativ är värdefulla. Regionala samrådsgrupper är betydelsefulla i sammanhanget. Det finns därutöver tillgänglig expertis hos Riksantikvarieämbetet men också hos stiftens och läns museerna.

Enligt bestämmelserna i kyrkoordningen ska varje kyrkoråd utse en kyrkvärd som är ledamot eller ersättare i kyrkorådet med uppdrag att tillsammans med kyrkoherden ansvara för kyrkobyggnadernas inventarier. Uppföljning av detta sker vid biskopsvisitationer. Visningar i samband med sommarkyrkoverksamhet är ytterligare ett inslag som medverkar till att öka intresse och kunskap för kyrkokonsten. Sammantaget innebär detta, enligt utskottets uppfattning, att det som motionärerna efterlyser är tillgodosett. Av den anledningen föreslår utskottet avslag på motionen.

Uppsala den 24 september 2009

På Ekonomi- och egendomsutskottets vägnar

Stig Eriksson, ordförande

Michael Kjörling, sekreterare

Beslutande: Stig Eriksson, ordförande, Ann-Marie Hallin, Leif Nilsson, Ingrid Karlsson, Sigvard Olsson, Karin Rönnberg, Anders Björkman, Jan Nilsson, Kerstin Larsson, Sten Persson, Christer Mohlin, Peter Bernövall, Kurt Hedman, Runar Patriksson och Marja Hillerström.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Gunilla Johansson, Ragnar Bergsten, Ann-Sofie Nelstrand, Tommy Persson, Vera Skoglund, Bo Hanson och Alve Svensson.

Biskop Tony Guldbrandzén har deltagit i utskottets överläggningar.